

דוד ובת שבע

מבין אישי התנ"ך, גדולי האומה מתבלטת ועולה דמותו של דוד, מלך ישראל. גם בין דמויות ההוד המצויות לרוב בכתבי הקודש, קשה למצוא מי שידמה לו בגדלותו הרוחנית. למן היום בו נמשח ע"י שמואל הנביא להיות מלך בישראל, מעיד עליו התנ"ך: "ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה" (שמואל א, טז, יג). אנו פוגשים אותו עוד בהיותו נער, כאשר הוא מתייצב מול גלית הפלשתי ובידיו רק כמה חלוקי אבנים, אך עיקר נשקו הוא בטחונו הבלתי מעורער באלוקים (שם, יז). דבקותו זו באלוקים מקבלת מימד נוסף כאשר הוא מעלה את ארון האלוקים לעיר דוד, "ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'" (שמואל ב, ו, יד) מבלי להתחשב במה יאמרו הבריות, שהרי לפני ה' הוא מרקד.

כבר בדורו הפך דוד לסמל של הליכה בדרך ה', תוארו בספר תהלים הוא "עבד ה'", וצדקתו זכורה לטוב גם לאחר פטירתו ועומדת לזרעו אחריו. גם חזקיהו מלך יהודה, שנתפרסם כמלך צדיק, זכה להחלים מחוליו רק בזכותו של דוד, אבי-סבו, (מלכים ב, כ, ו). מימיו של דוד ואילך נמדד כל מלך עפ"י קנה המידה שטבע דוד. אחיה השילוני מדיע לירבעם: "אם תשמע את כל אשר אצווק, והלכת בדרכי ועשית הישר בעיני לשמור חוקותי ומצוותי כאשר עשה דוד עבדי, והייתי עמך..." (מלכים א, יא, לח). אך ירבעם לא שעה לדברי ה', ואחיה מדיעו: "ולא היית כדוד עבדי..." (שם, יד ח). גם על מלכים אחרים נאמר: "ולא היה לבבו שלם עם ה' אלוקיו כלבב דוד אביו..." (שם, טז ג). ואפילו כאשר המדובר במלך כאמציה מדגיש הכתוב: "ויעש הישר בעיני ה', רק לא כדוד אביו" (מלכים ב, יד, ג). ניתן לאמר שכל ספרי הנביאים הראשונים מלאים התיחסות של כבוד לדוד ולהליכותיו.

לסגולה מיוחדת זכה דוד. התנ"ך מעיד כי "ה' עמו" (שמואל א, טז-מ, יח-יב, יד ועוד), ומשמעות ביטוי זה נתפרשה ע"י חז"ל: "שכינה עמו" (שבת נו). כלומר, השראה רוחנית עילאית ליוותה אותו בכל דרכיו. בהשראה נפלאה זו ניתן לחוש בקריאת מזמורי התהלים שחוברו על ידו. דל העט מלתאר את כל העושר המקופל בין מזמורי התהלים. יש בהם ביטויי שיא של דבקות באלוקים, כמו בפסוק: "כאיל תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלוקים" (מב, ב), או "לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי" (פד, ג), ומצויים בהם פרקי תפילה ובקשה שהפכו למעיין תפילות לבני כל העמים וכל הדורות. יש בפסוקי התהלים התבטאויות נשגבות של בטחון באלוקים כ"גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עמדי" (כג, ד) וגם שירי הלל לאלוקים על יפי הבריאה, "ברכי נפשי את ה', ה' אלוקי גדלת מאוד" (קד, א). עוד לא היה בתולדות האנושות מי שיביע בצורה נשגבת כזו את כיסופיו, בטחונו ותחושת דבקותו באלוקים, ולא לשוא עוטר דוד בתואר "נעים זמירות ישראל". מזמורים אלו מעידים על גדלותו הרוחנית של כותבם, שכן רק מי שנחן בעצמו בדבקות עילאית כזו באלוקים, מסוגל לבטאה במלים.

אלו הן רק דוגמאות מעטות שיצאו ללמד על גובה שיעור קומתו של דוד המלך. בשל צדקתו הובטחה לו המלכות מאת האלוקים, לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. גם המלך המשיח, תקות עם ישראל והאנושות כולה, עתיד להיות מזרעו "ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה" (ישעיהו יא, א). ולא יפלא שהספרות המדרשית והקבלית הלכו בעקבות המקראות ועטרו את דוד בהילת קדושה, עד שהעמידוהו כמעט בשורה אחת עם אבות העולם: אברהם, יצחק ויעקב.

כחידה סתומה

והנה בכל יריעת החיים הנפלאה הזו, אנו מוצאים פרק יוצא דופן לגמרי, זהו הסיפור המסופר

בתג"ך על לקיחת בת שבע. אמנם פרקי המקרא בשמואל ב' יא-יב נראים ברורים ומבוארים, אך הדברים אינם מתקבלים על דעתנו. עד עומק נפשנו אנו חשים שלא ייתכן שהדברים הם כה פשטניים כפי שהם נראים בקריאה שוטפת.

הרי מכירים אנו את עצמנו ואת קטנות השגותינו הרוחניות. למרות כל זאת בודאי היינו מזועזעים אילו סופר לנו על אדם שאנו מעריצים אותו שנכשל וחסא בגילוי עריות. תגובתנו המיידית לסיפור זה היתה לבטח: זה לא ייתכן! יש לבדוק בהתבוננות יתירה מה קרה שם ואז יתברר שהאמת אינה כפי שהיא מצטיירת בצורה שטחית! וכל זה עדיין לא יביע, ולו אף במעט, מתחושתנו הבסיסית שלא ניתן לייחס מעשה כזה לדוד המלך.

מבחינה הגיונית קשה לנו לקבל את ההנחה שניתן לחשוד שדוד נכשל בחטא חמור כל כך, ולו אף בצורה חד פעמית. ההסבר הדחוק ביותר שיטען כי דוד לא חטא, יתקבל על ידנו יותר מהתמונה הפשטנית המצטיירת בקלות, וזאת לא משום שזהירים אנו מחטא, אלא רק מהבחינה ההגיונית הצרופה.

ולא עוד אלא שמתוך המקרא מתבאר שדוד המלך היה כבר בדורו נושא להערצת ההמונים, ולא ייתכן שהמוני בית ישראל יעריצו כל כך אישיות שחטאה חמור ביותר. וזן גם לאחר מעשה בת-שבע כותב עליו המקרא שהוא היה "הגבר הוקם על, משיח אלוקי יעקב" (שמואל ב', כג, א). הייאמר כזאת על מי שעבר עבירה כה חמורה שיש עמה קלון?

ראויה היתה בת שבע לדוד

יתירה מזו, סופו של המעשה הוכיח על תחילתו. סביר כי קשר נישואין שיסודו בניאוף לעולם לא יוכל לקבל "הכשר", גם לא ע"י מותו של אוריה. כך גם קובעת ההלכה, כי אשת איש שזנתה אסורה לבעלה וגם לבעלה לעולמים (משנה, סוטה, כו, ב). לזה לא תועיל אפילו חזרה בחשובה. והנה דוד המלך לא ניתק את קשריו עם בת שבע, היא המשיכה להיות אשתו. ולמרבה הפלא גם נתן הנביא המוכיח את דוד בחריפות רבה, אינו תובע ממנו לגרשה, כדי שלא יהיה חוטא נשכר. הייתכן שנביא ה' יסכים לתת גושפנקא לנישואין כאלו?

ולא עוד אלא שכתוצאה מקשריהם של דוד ובת שבע נולד להם בן הוא שלמה מלך ישראל. שלמה זה הוא שיבנה את בית המקדש והוא שיהיה החכם מכל אדם. והתמיהה כפולה ומכופלת, כלום אפשרי הדבר שמקשר נישואין כזה שיסודו בחטא חמור, יולד בונה המקדש? הייתכן שמכאן תצמח שושלת מלכות בית דוד, שעתידיה להצמיח גם את המלך המשיח? אנו מופתעים כשאנו קוראים בתג"ך ומגלים כי כשנולד שלמה, אותו נתן הנביא הוא הקורא לו בשליחות הקב"ה, בשם החיבה "ידידיה" – ידיד ה', והוא המבשר לעולם כי "ה' אהבו".

כל זה מאלץ אותנו לא להסתפק בקריאה שוטפת, אלא להתעמק בפרשה זו ולחפש אחר החוליה שאנו חשים שהיא חסרה לנו, כדי שנבין את הפרשה על בוריה.

העובדה שמכל בניו של דוד, שלמה הוא שנבחר, ע"י הקב"ה וע"י דוד כאחת, להיות יורש העצר, ושכל נשי דוד, בת שבע היא שנבחרה להיות אם המלוכה, הריהי מעידה כי אמנם היא שהתאימה להיות המלכה. הבחירה של בת שבע לאשה היתה מוצלחת, הטעות היתה רק בעיתוי ובנסיבות. חכמינו ביטאו זאת באומרם: "ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב. ראויה היתה לדוד בת שבע, אלא שאכלה פגה" (סנהדרין קז). לאמור: ההשגחה העליונה ייעדה מלכתחילה את בת שבע להיות אשתו של דוד. אילו המתין דוד בסבלנות, בין כה וכה היתה ההשגחה מסבבת את מותו של אוריה, ובת שבע היתה מגיעה לביתו של דוד בכבוד, ללא מכאוב. אמנם חטא דוד בכך שאכלה פגה, בטרם עת, אך הוא עשה זאת משום שפיעמה אצלו תחושה ודאית, שיש עמה מרוח הקודש, שבת שבע היא האשה הראויה לו ושהוא

להפקיד גט גירושין לנשותיהם בטרם היציאה לקרב. (אגב, יש מן המקורות הסבורים כי נוהג זה היה נוהג עוד בתקופה מוקדמת ביותר החל מתקופת משה רבינו ומלחמותיו).

בתנאי הימים ההם כאשר מספר הנופלים במלחמות היה רב ביותר, על החיילים לא היו מסמכים מזהים כלשהם (לא היו דסקיות זיהוי כמקובל היום), והקבורה היתה עלולה להעשות בחפז רב ולפעמים גם ע"י האויב, היו עלולות להוצר בעיות יבות של עגינות או של הזדקקות לייבום. אי לכך נקבע נוהג סטנדרטי שלפיו בטרם היציאה לקרב היו הלוחמים מוסרים גט לנשותיהם. (יש הסבורים שגט זה היה מותנה באם לא ישוב הבעל מהמערכה, ויש הסבורים שהיה זה גט מוחלט ללא תנאים. ראה: תוס' כתובות, שם).

הבקיאים בספרות ההלכה יודעים כי סידור כזה של מסירת גיטין היה מקובל הלכה למעשה בכל הדורות, ובכלל זה בימי מלחמות העולם הראשונה והשנייה. עם קום המדינה היתה הצעה להנהיג צורה זו של מתן גיטין גם בצה"ל, אולם היא הורדה מן הפרק בין השאר גם מטעמים מוראליים מובנים. (חומר הלכתי רב בנושא זה ניתן למצוא בספרו של הרב זוין "לאור ההלכה" בפרק הדן בגיטי מלחמה). כאחרים כך גם אוריה גירש את בת שבע בטרם צאתו למערכה, ולכן היא לא היתה אשת איש בשעה שדוד לקחה.

משל "כבשת הרש"

להנחה זו-ביסוס רחב ומוצק במקרא עצמו. הנה נאמר במקרא כי כשדוד ראה את בת שבע הוא לא מיהר לקחתה, אלא שלח לשאול אודותיה. התשובה היתה: "הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החיתי", ולאחר תשובה זו שלח דוד לקחתה. ממה נפשך, אם דוד רצה בה בכל מחיר, מדוע שלח לשאול? ומה נודע לו מדברי התשובה עד שמיהר לקחתה, אדרבה, התשובה שהיא אשת איש הן היתה צריכה להקשות עליו. אבל בעזרת הנתון שגילו לנו חז"ל הכל מובן. כי כיוון שנודע לו שבעלה הוא אוריה המצוי במערכה, הרי זה כאילו נאמר לו במפורש שהיא מגורשת, כאשר בעלה כבר הפקיד בידה גט פיטורין. גם הדגשת שם אביה של בת שבע לפני הזכרת שם בעלה, מעוררת למחשבה, שכבר נודע, שהיא שוב אינה מחייחסת לגמרי אחרי בעלה שכבר גירשה אלא אחר אביה. נוסף לכך עצם העובדה שנתן הנביא משתמש במשל בכדי להעמיד את דוד על חטאו, מראה שהחטא לא היה שקוף כל כך. רק במקרים כאלו נאלצים להאריך במשל כדי שמתוכו ילמד השומע על חומרת המעשה המובע במשל. המשל עצמו גם אינו מזכיר אף לא במילה עוון של ניאוף, כל כולו אינו דן אלא בגזל כבשת הרש. משמע שאמנם לא היה כאן חטא גילוי עריות כפשוטו.

חטא "חילול ה'"

כד בכד עם זאת אין להתעלם מן העובדה שהיה זה משגה מצידו של דוד. דוד בעצמו חש בכך ולפיכך הוא ניסה לחפות על מעשהו, בצוותו על אוריה לשוב לביתו ולהתייחד עם בת שבע אשתו (ראה: פירוש רש"י). אולם לא על חטא של "גילוי עריות" בא דוד לחפות. כאמור, מבחינה חוקית-הלכתית לא היה כל פגם במעשהו של דוד, אולם מבחינה מוסרית היה זה חטא חמור ביותר, במיוחד מצד אישיות כדוד. בת שבע אמנם היתה מגורשת, אבל היא לא היתה היחידה במצב זה, כמוה היו אלפים, אולי רבבות. המסוגלים אנו לתאר לעצמנו מה היה קורה אם בתום המלחמה היה מחברר שכל משפחות בית ישראל נהרסו כליל? מה היינו אומרים אילו סיפרו לנו על אדם שנאלץ לגרש את אשתו באשר הזעק לשדה הקרב, ובא אחר, ניצל מצב עדין זה ופיתה את אשתו, שמצידה עדיין שמרה אמונים לאישה המחרף נפשו למען האומה? הרגש הבריא שלנו אומר, שלמרות שמבחינה פורמלית אין כאן איסור אשת איש, מבחינה מוסרית זהו מעשה חמור ביותר. מצפוננו של כל אחד מאתנו היה נזעק — וזה בדיוק מה שקרה כאשר דוד עצמו שמע מנתן הנביא את דבר גזל כבשת הרש.

נוסיף כי בעקבות מעשה זה של דוד נוצרה אפשרות של הוצאת שם רע עליו. כי הגט שנתנו יוצאי הצבא לנשותיהם היה ניתן בצינעה, והנשים, למרות שהיו רשאות להנשא לאחרים, בדרך כלל שמרו אמונים לבעליהן שבחזרם מהמערכה היו מקדשים אותן שנית. ההמונים היו רגילים להחשיב את דבר הגט כמשהו טכני גרידא (בערך כפי שיש המתיחסים כיום למכירת חמץ, למרות שזה כמו זה הוא אקט משפטי טהור. מבחינה משפטית-הלכתית בת שבע היתה מגורשת, כשם שהחמץ שלנו מכור בפסח ללא ערעור והגוי רשאי לא להחזירו). נמצא שלמרות שמהבחינה ההלכתית בת שבע היתה מגורשת, מבחינה רגשית היא היתה עדיין נחשבת כאשת אוריה, ולפיכך היא מופיעה גם במקרא בתואר זה. מכאן ניתן פתח לרכילנים למיניהם להוציא לעז על דוד, כפי שעושים זאת אנשים מסויימים עד היום, שהנה המלך הצדיק הזה הוא כאחד העם, נשלט ע"י חולשות רגעיות וכיו"ב. לעז מסוג זה יש בו לא רק כדי להכפיש את אישיותו של דוד המלך ואת טהור כבוד המלכות, אלא שהוא מהווה גם פתח ל"חילול השם". כל פעולה שממנה עלולים אנשים למצוא פתח להקל באיסורים, מסווגת בהלכה כחטא חמור של חילול ה', ואם האדם הגורם לכך נחשב בעיני רבים כגדול וצדיק או שהוא בעל עמדה מכובדת בחברה, נחשב החטא לכפול ומכופל. (ראה: רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פ"ה, ה"א). כאמור, היו לדוד סיבות טובות לקחת את בת שבע לאשה, ביודעו שזוהי האשה הראויה לו, ולמרות הכל היה עליו להמנע מכך, בשל הפרשנות השלילית העלולה לצמוח מכך.

תגובתו של דוד לסיפורו של נתן הנביא גם היא מדברת בעד עצמה. בשמוע דוד את המעשה בעשיר גזול כבשת הרש, הוא פוסק בחריפות כי בן מוות האיש. כל הבקי בהלכה יודע כי אין למצוא במסגרתה פסיקה הקובעת כי גנב או גזלן דינם מוות. דוד חרץ את משפטו של העשיר למוות בצורה חריגה וזאת דוקא בשל היותו עשיר. לדעתו, במקרה כזה יש לנהוג בצורה תקיפה למען ישמעו ויראו. סביר להניח שהנמשל בזה דומה בדיוק לנמשל. הקצף יצא על דוד באשר הוא נמשל לעשיר. נתן מדגיש בשם ה': "אנכי משחתיך למלך על ישראל, ואנכי הצלתיך מיד שאול", ולפיכך זה מחייב. אם אמנם אין כאן עבירה מבחינה הלכתית יבשה, אצל דוד זהו מעשה חמור שאין לעבור עליו לסדר היום.

קל להבחין כי המוטיב החוזר ונשנה כפי נתן הנביא הוא: "מדוע בזית את דבר ה'", "עקב כי בזיתני". לאמור, דוד נענש על כי במעשהו נתן פתח לחילול ה', ובשל גדלותו הרוחנית ובשל תפקידו הרם זהו מעשה חמור ביותר. ואמנם דוד עצמו היה מיד מודע לכך, וניסה למנוע את הרינונים בציוויו הנ"ל על אוריה, אולם מבוקשו לא עלה בידו.

דוד ואוריה

גם ענין גרימת מותו של אוריה אינו כה פשוט כפי שנראה במבט שטחי. המדובר הוא בדוד המוכר לנו היטב מפרקים רבים בתנ"ך. זהו דוד שלפנים שאול רדפו עד חרמה. והנה תוך כדי מרדף אחריו, היתה לדוד הזדמנות נדירה להרוג את שאול ולהפטר בכך מסכנת המוות המוחשית מצידו של המלך שהפעיל נגדו את כל משאביו. אולם בנדיבות לב שאין דוגמתה, דוד מסרב לעשות זאת והוא מסתפק בכריתת כנף מעילו של שאול לאות שהיה בידו להרע לו ולא הרע. וגם מעשה קל זה מכביד על עדינות נפשו, והמקרא מעיד: "ויך לב דוד אותו על אשר כרת את כנף אשר לשאול" (שמואל א, כד, ה). בהזדמנות אחרת הוא שוב נמנע מלשלוח יד בשאול מבקש נפשו, והוא נוטל רק את החנית אשר למראשות שאול הישן (שם, פרק כו). ולא עוד אלא שכאשר נודע לדוד דבר מותו של שאול במלחמה, הוא נושא עליו קינה נרגשת (שמואל ב, א). המעיין בקינה זו מבחין ביגונו העמוק של דוד. הרואה את עגמת נפשו המובעת בדברי הקינה כמעט חושב שהמדובר באוהבו של דוד ולא במי שרדפו לנפשו כל הימים. הוא מספיד את שאול באותו כאב לב אמיתי כמו את יהונתן אוהבו וריעו. גם את שמעי בן גרא המקלל את דוד קללה נמרצת, אין דוד מוציא להורג, למרות שמתוך

הנסיבות נראה צעד כזה כמתבקש ומובן מאליו (שם, פרק טז). לא איש כדוד ישיש להוציא אדם להורג גם אם הלה אינו נקי מאשמה. כזה הוא האיש שאנו לדון על יחסו לאוריה החתי. דוד אמנם סיבב את מות אוריה, אך אין המדובר בהריגת אדם החף מפשע. כל מעיין בתנ"ך ידע שאין בו פרטים מיותרים. המקרא מקנה לנו את השקפתו על אישים ומאורעות באמצעות שברירי פרטים, שאותם עלינו לצרף כדי לקבל את התמונה האמיתית. בפרשה זו של אוריה רבים הפרטים הרומזים על העזת פנים גסה מצד אוריה כלפי המלך, העזה שניתן להגדירה בהגדרה ההלכתית של "מורד במלכות".

הופעתו של אוריה לפני המלך היא מרושלת כל כך עד שדוד מורה לו "רד לביתך ורחץ רגליך". המלך שולח אחריו מנחה מכובדת שאמורה להיות ארוחה נכבדה לו ולאשתו, אולם אוריה אינו מקבלה, ובצורה הפגנתית הוא נשאר לשכב בפתח בית המלך עם שאר העבדים. כשהמלך שואלו לפשר הדבר, תשובת אוריה היא שכאשר אנשי הצבא חונים על פני השדה, הוא אינו מסוגל לאכול ולשתות ולהתנהג כדרך כל הארץ. יש כאן יותר מרמז של חוצפה כלפי המלך, כאילו אמר, אתה מסוגל לתת הוראות כאלו, כאשר אתה יושב בביתך בטוב ובנעימים, אני לא מסוגל לזאת. אם אמנם רק ההזדהות עם סבל החיילים היתה לנגד עיני אוריה, יכול היה לסור בשקט לביתו, ואיש לא היה בודק למעשיו שם. אבל אוריה עושה את מעשיו בפרהסיה ובצורה הפגנתית. במעמד המלך הוא מצהיר במפורש שיסרב לכל פקודה בנושא זה: "חייך וחי נפשך אם אעשה את הדבר הזה". זה עוד לא הכל. בפני המלך הוא מכתיר את יואב, שר הצבא, בתואר הכבוד: "אדוני יואב". בלשון הרמזים הקצרה של התנ"ך, אומר אוריה למעשה כי החיילים אינם עבדי המלך, אלא עבדי יואב. במלים אחרות רמז אוריה בכך כי הנצחון, לכשיושג בשדה הקרב, ייוחס ליואב ולא לדוד. (עוד זכור לכולנו איזו תסבוכת נוצרה כאשר ההמונים שוררו: "הכה שאלו באלפיו דוד ברבבותיו", שמואל א, יח, ז-ט).

בין אם נעם הדבר לדוד ובין אם לאו, אסור היה לו לעבור לסדר היום על התבטאויות אלו של אוריה. האחריות לשלום המלכות חייבה אותו למצות את הדין עם אוריה הזורע זרעי מרידה במלכות. אמנם ניתן לדון אם מוטב היה לדוד להעמיד את אוריה למשפט פומבי, או שעדיף היה להציבו באותו תפקיד מסוכן (שאלמלא אוריה מישהו אחר היה חייב לבצעו), וע"י כך לגרום למותו. זהו נושא לויכוח עתיק בדברי פרשנינו. (ראה: שבת נו. ומהרש"א שם. חוס' מגילה יד:, וביאור המלבי"ם לשמואל). אולם גם אם בפרט זה נהג דוד שלא כשורה, הרי היה זה מתוך שיקול שעדיף שלא לתת פומבי לדברים, כדי שלא לגרום לחסיסה מיותרת. אך בשום פנים אין לדבר כאן על הריגת אדם חף מפשע.

הבה נמשיך לעיין במשלו של נתן הנביא, ונבחן גם מה לא נאמר בו. אלמלא היו הדברים כפשוטם הרי חסר בחיאור משל כבשת הרש אותו פרט מרכזי, שאחרי לקיחת הכבשה הוסיף העשיר חטא על פשעו וגם רצח את בעל הכבשה. אנו תארנו לעצמנו שבתוכחתו החריפה של נתן כלפי דוד הוא יטיח בפניו: "הרצח וגם ירשת?", אך ביטוי זה אינו מופיע.

וכשאנו מגיעים לפרק נ"א שבתהלים, הוא הפרק שבכותרתו נאמר שנתחבר על ידי דוד בעקבות "בוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע", אנו מוצאים בו את דוד המכריז כלפי ה': "לך לבדך חטאתי, והרע בעיניך עשיתי". יש כאן הדגשה כי כל חטאו אינו אלא כלפי הקב"ה, וכי כלפי אדם נקי הוא מחטא. דוד לא היה אומר כך, אם האמת העובדתית היתה שלא כדבריו, שהרי כל תינוק שקרא את ספר שמואל יוכל להכחישו על פניו. וכניסת פסוק זה לתוך כתבי הקודש מהווה אישור מהקב"ה, מחו"ל ומעם ישראל כולו שאכן כך היה המעשה.

להורות תשובה לרבים

יכול השואל לשאול אם כך היא תמונת הדברים, לשם מה מופיע כל הסיפור של דוד וכת שבע

בתנ"ך, איזה מוסר השכל נוכל להפיק ממנו? הרי מאמינים אנו כי התנ"ך לא בא לספר לנו סיפורים גרידא, אלא כדי לחנכנו ולהנחותנו בדרך התורה, א"כ מהי התועלת שיכולה לצמוח מלימוד פרשה זו? האם לא עדיף היה להשמיט ולהשכיח מאורע זה? אכן, מפני כבודו האישי של דוד עדיף היה להצניע ואף להעלים סיפור זה. ואמנם חז"ל סיפרו לנו כי דוד ביקש שחטאו לא יוזכר מכל וכל. הוא ביקש זאת לא רק לאור העובדה כי חטאו נמחל לו לגמרי, אלא גם משום שידע שהרבה אנשים עוד עלולים לחשוף בו כאילו עבר עבירות חמורות ביותר, (עד כמה צדק הוא בכך...), ומכך לא יתווסף כבוד, לא לו, ולא למלכות.

אך מבוקשו זה לא נתמלא. לנגד עיני ההשגחה העליונה עמדה המטרה המקוהשת להורות תשובה לרבים, ובגינה כדאיים כל הבזיונות. מפרשה זו למדנו איך צריך לנהוג כאשר נכשל אדם בחטא כלשהו. דוד אינו מגרש את נתן המוכיחו על פניו, הוא גם אינו מנסה להצטרף, למרות שיכול היה למצוא טיעונים שונים שיקלו מחומרת מעשהו. לנוכח נתן הנביא המוכיחו בלשון בוטה, דוד אינו מנסה להפחית מחומרת מעשיו, תגובתו היחידה והחד-משמעית היא: "חטאתי", מכיר אני עד עומק נשמתו כי שגיתי. וכשמגיע אדם להכרה עמוקה כזו, הקב"ה מצידו נענה לו, מעביר את אשמתו ומוחל לו. "ומודה ועוזב ירוחם" — זה דוד (מדרש תהלים). מכאן ואילך נפתח דף חדש בחייו של דוד, ודף זה מבהיק באורו יותר מקודמיו. רק כעת יולד יורשו ומקים בית המקדש.

עוצמתה וכוחה של התשובה באה לידי שיא ביטויה אצל דוד. חכמינו לימדונו כי תשובה מאהבה הופכת זדונות לזכויות. אשרי מי שאין חטא בא לידי, אולם מי שכבר נכשל במה שנכשל, בדיעבד, יכול הוא להפוך את הכשלון למנוף להתעלות. אמנם דוד ביקש שסורחנו לא ייזכר לו, אך כיון שמבוקשו לא ניתן לו, דוקא החטא הוא שגרם לו לשפע של השראה רוחנית שהולידה את מזמור נ"א שבתהלים — מזמור התשובה. ברוח קדשו מביע דוד במזמור זה את שגב תהליך החזרה בתשובה, וממנו ילמדו לדורות וכן יעשו.

לדורות עולם יופק מכאן הלקח החשוב שאם אמנם כל אדם, כאשר אדם הוא, עלול לחטוא, אך כאשר צלם האלוקים בו, הוא מסוגל, ולפיכך חייב, לחזור בתשובה. התנ"ך מבטיח לנו כי תשובה שלימה כזו מוכרחה להניב פירות, עד שנביא ה' יעיד עליה בשם ה', כי תוצאותיה הן: "ידידיה — ה' אהבו".

או כפי שנוסחו הדברים בלשונו של הרמב"ם (הלכות תשובה, פ"ז):

"גדולה תשובה שמקרבת את האדם אל השכינה... התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד".

מקורות לעיון ולהרחבה:

מסכת שבת נו. א, (רש"י, תוס' ומפרשים); מגילה יד, ב; כתובות ט, ב; בבא מציעא נט, א; סנהדרין קז, א; עבודה זרה ד, ב; מפרשי המקרא לספר שמואל (רש"י, רד"ק, מלבי"ם, מעם לעז, דעת סופרים ועוד). מהר"ל מפראג, באר הגולה (באר חמישי), מכתב מאלהיו, ח"א עמ' 161, מחשבת כז.

אשמת החוטא

רבי שמחה בונים מפשיסנא היה אומר: אשמתו של האדם אינה בזה שהוא חוטא, נסיונו גדול, וכחו אפס. ומה יעשה הבן, ולא יחטא? אשמתו היא, שאינו עושה תשובה, וזה הרי יכול הוא לעשות בכל רגע.

(לקט מאוצר החסידות)